

Tweede Kamer

DER STATEN-GENERAAL

Herdenking bij de Erelijst van Gevallenen in de Tweede Kamer Door de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, Khadija Arib 4 mei 2016

Het gesproken woord geldt.

Dames en heren,

Iedereen heeft wel dozen met herinneringen, op zolder of achter in de kast. Brieven, ansichtkaarten en foto's, vergeeld en soms nauwelijks nog leesbaar, die je doen terugdenken aan grote en meeslepende gebeurtenissen, of juist aan kleine, persoonlijke momenten. Als het niet jouw herinneringen zijn, heb je mensen nodig die je de verhalen achter die souvenirs vertellen. Alleen dán hebben ze betekenis, en kun je de verhalen écht vasthouden.

Steeds minder mensen kunnen hun herinneringen aan de Tweede Wereldoorlog overbrengen. Precies een maand geleden overleed Jules Schelvis. Hij was één van de slechts achttien Nederlanders die Sobibor overleefden; meer dan 34.000 Nederlandse Joden vonden er de dood – ook Schelvis' vrouw Rachel – en een groot deel van zijn familie.

“Mijn wens is dat u de essentie in eenvoudige woorden doorvertelt aan uw kinderen”, zei Schelvis tijdens het herdenkingsconcert ‘Er reed een trein naar Sobibor’ in 2015. “Zij kunnen het straks, als er geen getuigen meer zijn, mogelijk weer aan hun kinderen doorgeven, en die aan de hen opvolgende generatie.” Ik vond het een ongelooflijk aangrijpend verhaal, misschien juist door het contrast tussen de gruwelijkheden die hij beschrijft, de onmenselijke beelden die we op de achtergrond zagen en de schoonheid van de klassieke muziek. Schelvis wist zijn verhaal op zo'n manier te vertellen, dat je het ziet als je je ogen dichtdoet. Je voelt de angst, de wanhoop, de verwarring en de machteloosheid van die duizenden mensen, op elkaar gepropt in een paar veewagons, op weg naar Sobibor – een plek waar op dat moment nog nooit iemand van had gehoord.

Lange tijd kon Jules Schelvis niet praten over wat hij had meegemaakt. Het verdriet was te rauw, de herinneringen te pijnlijk. Maar toen de verhalen eenmaal kwamen, was er geen houden aan. “Het is een afschuwelijk verhaal”, zei hij er zelf over, “maar het moet verteld worden.”

Dat is ook de kern van het thema van dit jaar. ‘Geef vrijheid door.’ De Tweede Wereldoorlog is de strijd van een vorige generatie. Maar de Tweede Wereldoorlog is ook de strijd van onze generatie. Niet alleen omdat de oorlog ons heeft gemaakt tot wie en wat we zijn, maar ook omdat de waarden die toen op het spel stonden van alle tijden zijn. Vrijheid, gelijkheid en waardigheid. Iedereen heeft er recht op. Daarom zijn dergelijke fundamentele waarden kort na de oorlog expliciet vastgelegd. Bijvoorbeeld in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) en het Vluchtelingenverdrag (1951). Kern ervan is dat iedereen moet worden omarmd, opdat niemand alleen komt te staan.

In het huidige tijdsgewricht zijn die verdragen actueler dan ooit. Overal ter wereld verlaten mensen huis en haard, op zoek naar een beetje geborgenheid. Geschat wordt dat er op dit moment zo'n zestig miljoen mensen op de vlucht zijn; zestig miljoen mensen die hun familie, hun vrienden, hun dozen met herinneringen hebben achtergelaten. En als de verhalen van Jules Schelvis, en met hem vele anderen, ons iets hebben geleerd, dan is het dat wij tegenover hen een verantwoordelijkheid hebben. Solidariteit stopt niet bij de eigen landsgrenzen. Denk aan al die Amerikanen, Canadezen, Engelsen, Polen, Fransen en Belgen die ons hielpen bij het heroveren van onze vrijheid. Velen betaalden daarvoor de hoogste prijs. En zoals zij streden voor onze grondrechten, zo moeten wij dat voor anderen doen. Want iedereen verdient een plek die veilig is, waar je je vrij voelt, waar je geluk vindt. Dat is óók wat ik versta onder het thema 'Geef vrijheid door'.

Dames en heren,

Het vertellen van verhalen is moeilijk als ze emotioneel, vernederend of donker zijn. Jules Schelvis kon dat pas na veertig jaar. En dat was, zei hij zelf, nog altijd niet zonder moeite. De beelden die hij op zijn netvlies had, zijn nooit naar de achtergrond verdwenen. Het venstertje in de treinwagon, waardoor je de groene velden, de mensen en de steden voorbij zag trekken. De grensovergang achter Winschoten en Nieuweschans, waar hij en alle anderen met een onbestemd gevoel afscheid namen van hun zo geliefde Nederland. Hoe hij zijn vrouw Rachel het ene moment nog stevig vast had, maar zij – in alle chaos – opeens verdween in de massa. Het zijn herinneringen die symbool staan voor alle slachtoffers en al hun levensverhalen. Schelvis gaf hun een gezicht en een stem.

Vandaag herdenken wij die verhalen, hier bij de Erelijst van Gevallenen, waarin de namen zijn opgenomen van veel Nederlanders die hebben gevochten voor onze vrijheid. Het zijn geen verhalen van een vorige generatie alleen. Ze zijn onderdeel van onze gezamenlijke geschiedenis. We zijn het verplicht het door te geven. Pas als we dat doen – als we nooit vergeten en steeds opnieuw leren – geven we vrijheid door.